

OCCUPATIONAL THERAPY IN HEALTH SERVICE

RADNA TERAPIJA U ZDRAVSTVU

SIMUNOVIC, Dubravka

Abstract: *The goal of occupational therapy (OT) is to stimulate development of functional abilities required for performing activities of daily living (ADL). ADL include self-care (feeding, dressing, grooming), productivity (playing, performing school activities) and use of free time (reading, watching TV, playing sports, socializing). OT is intended for people whose abilities to perform ADL are threatened or damaged during development, due to physical injury, disease or emotional and social environment.*

Key words: *occupational therapy, activities of daily living*

Sažetak: *Cilj radne terapije (RT) je poticanje i razvijanje funkcionalnih sposobnosti potrebnih za izvođenje aktivnosti dnevnog života (ADŽ). ADŽ su: samozbrinjavanje (hranjenje, oblačenje, higijena), produktivnost (vještine igranja, izvršavanje školskih obveza) i korištenje slobodnog vremena (čitanje, gledanje TV, sport, druženje). RT je namijenjena osobama čije su sposobnosti obavljanja ADŽ ugrožene ili oštećene razvojem, fizičkom ozljedom, bolešću ili emocionalno-socijalnom okolinom.*

Ključne riječi: *radna terapija, aktivnosti dnevnog života*

Authors' data: Dubravka Šimunović, dr.sc., Zdravstveno veleučilište Zagreb, dubravka.simunovic@zvu.hr

1. Uvod

Radna terapija u zdravstvenim ustanovama u svijetu zauzima važno mjesto u skrbi za pojedinca na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini. Situacija u Republici Hrvatskoj znakovito se razlikuje. Još uvijek prevladavaju podvojena mišljenja je li radna terapija potrebna Hrvatskom zdravstvu.

Jedan od razloga zasigurno je nedovoljna informiranost zdravstvenih djelatnika, nepotpuna sistematizacija i nejasna podjela poslova pojedinih zdravstvenih profila. Uz navedeno, ekonomska situacija te pomanjkanje financijskih sredstava za upošljavanje novih zdravstvenih djelatnika dodatni je problem u promociji radne terapije u Hrvatskom zdravstvu.

2. Što je radna terapija?

Radna terapija je zdravstvena disciplina namijenjena osobama čije su sposobnosti obavljanja svakodnevnih aktivnosti ugrožene ili oštećene razvojem, ozljedom, bolešću, starenjem, psihološki, socijalno, kulturno ili kombinacijom navedenog (AOTA, 2002).

Glavni cilj radne terapije je pomoći pojedincu u postizanju maksimalne neovisnosti u svakodnevnim aktivnostima i poboljšati kvalitetu život (Creek, 2002).

Radna terapija se često poistovjećuje s kreativnim tehnikama koje imaju za cilj "popuniti" slobodno vrijeme korisnika, te mu uljepšati boravak u ustanovi, a nije rijetkost da se radnim terapeutom nazivaju stručnjaci koji samo "nešto rade" s korisnicima. Radna terapija je sasvim nešto drugo i mogu je provoditi isključivo radni terapeuti.

Radi služenja istim jezikom i što boljeg razumijevanja ovog dokumenta i radno-terapijske terminologije, definirani su neki pojmovi u radnoj terapiji.

Aktivnost - je terapijski medij u radnoj terapiji koja može biti iz područja samozbrinjavanja, produktivnosti, slobodnog vremena, umjetnosti, sporta, edukacije, a koristi se kako bi se podigla samostalnost osobe na najveću razinu i povećala kvaliteta života.

Analiza aktivnosti - rastavljanje aktivnosti na korake i komponente (motoričke, kognitivne, percepcijske, psihosocijalne) kako bi se utvrdilo koje vještine aktivnost zahtjeva i s kojim vještinama klijent raspolaže.

Ciljana aktivnost – aktivnost koju radni terapeuti koristi s točno određenom svrhom kako bi se izazvala terapijska reakcija koja upućuje na cilj terapije. Svaka aktivnost koja se koristi aktivnosti radi, a ne da bi se postigao određeni cilj i poboljšala određena funkcija je nesvrhovita.

Radna terapija – procjenjivanje utjecaja oštećenja i okoline na izvođenje svakodnevnih aktivnosti/okupacija (samozbrinjavanje, produktivnost, slobodno vrijeme) i upotreba aktivnosti kao terapijskog medija kako bi se podigla samostalnost osobe u navedenim područjima i povećala kvalitetu života.

Okupacija u radnoj terapiji često nema isto značenje kao i među laicima i nepoznavateljima stručne terminologije. Kod zadnjih, to je najčešće upotreba neke aktivnosti, uglavnom kreativne, kako bi pojedincu brže prošlo vrijeme.

U stručnoj terminologiji, pojam okupacija označava uobičajene i bliske aktivnosti koje osoba izvodi u jednom danu, a u radnoj terapiji se dijele na tri područja:

1. samozbrinjavanje - okupacije koje omogućuju pojedincu preživljavanje, promiču i održavaju zdravlje (oblačenje, kupanje, hranjenje, osobna higijena...)
2. produktivnost - okupacije, plaćene ili neplaćene koje pridonose razvoju, kako pojedinca tako i društva (profesionalne obaveze, briga o djeci, održavanje kućanstva, školske obaveze...)
3. slobodno vrijeme/igra - (čitanje, druženje, gledanje TV, odlazak u kino...) i druge aktivnosti koje pojedincu pružaju zadovoljstvo i ispunjenost

3. Tko je radni terapeut u zdravstvenom timu

Radni terapeuti su zdravstveni djelatnici koji svojom stručnošću i vještinom osposobljavaju pojedinca da nađe okupacijsko onesposobljenje te poveća neovisnost u svim aspektima života.

Radni terapeut bolesnika osposobljava za aktivno sudjelovanje u okupacijskom izvođenju, potiče ga na zadovoljavanje zahtjeva specifičnih životnih uloga te osigurava nadilaženje barijera koje kontekst okružja uzrokuje.

Radno terapijskom intervencijom djeluje se na okupacijsku disfunkciju korisnika kroz uporabu korisniku smislenih aktivnosti (holistički pristup).

Terapeut odabire strategiju intervencije prema potrebama, poteškoćama, sposobnostima, vještinama i interesima pojedinca (korisniku usmjereni pristup). Intervencija djeluje na probleme koje bolest uvjetuje (individualan pristup)(Kielhofner, & Forsyth, 2000).

Cilj djelovanja radnog terapeuta jest usvajanje „vještina življenja“ radi postizanja maksimuma u izvedbi svakodnevnih aktivnosti, dobrobiti i kvaliteti života.

Osnovna nit vodilja radnom terapeutu u radu sa osobama koje imaju zdravstvene poteškoće je postizanje i/ili održanje maksimalnog stupnja neovisnosti potrebnog za svakodnevno funkcioniranje u vlastitom okružju (fizičkom, sociološkom, kulturološkom, institucionalnom). Radni terapeuti su zdravstveni djelatnici koji u potpunosti shvaćaju interakciju osobe i okružja, te posljedice koje takva interakcija može imati na pojedinca njegovu privatnu i radnu okolinu.

4. Radno terapijska procjena

Procjena je neizostavna komponenta radno terapijskog procesa i koristi se za prepoznavanje klijentovih sposobnosti, potreba i problema, odnosno za kreiranje terapijske intervencije i evaluacije učinka.

Radni terapeut sustavnim promatranjem odlučuje koju će strategiju procjene i intervencije provoditi uzevši u obzir fizička i pravna ograničenja terapijskog okružja i potreba samoga klijenta. Kvalitetna radno terapijska procjena temelj je postavljanja uspješne radno terapijske intervencije.

Radno terapijskom procjenom osoba uviđa kako svakodnevne okupacije u kojima sudjeluje utječu na fizičke, mentalne, emocionalne, socijalne i duhovne karakteristike, odnosno kako izvođenje svakodnevnih okupacija djeluje na opću

kvalitetu življenja. Procjenom korisnik samostalno prepoznaje osobne sposobnosti, vještine, potrebe i izvedbu aktivnosti, ili njihova odstupanja čime se osigurava razumijevanje važnosti sudjelovanja u procesu oporavka. (Missuna, Pollock, & Law, 2004)

Usluge i kompetencije radnog terapeuta: Radno-terapijska procjena temelji se na sljedećem: procjena aktivnosti svakodnevnog života (samozbrinjavanja, produktivnosti i rasonode), procjena sposobnosti (komponenti) izvođenja aktivnosti (motoričkih, senzoričkih, psiho-socijalnih), procjena okolinskih faktora (konteksta aktivnosti), planiranje radno terapijske intervencije.

Radno-terapijska intervencija definirana je kroz: uvježbavanje aktivnosti osobne njege: hranjenja, oblačenja, higijene, (...), izrade sitnih ortotskih pomagala za hranjenje, češljanje, pisanje, oblačenje čarapa i uvježbavanje upotrebe istih, uvježbavanje transfera sa/bez klizne daske (kolica-krevet/stolica/WC-školjka/kada/auto), uzimanje mjera za ortopedska pomagala (invalidska kolica/štap/štace/hodalice), uvježbavanje upotrebe ortopedskih pomagala u domu i izvan njega, uvježbavanje upotrebe proteza i ortoza, izrada udlaga iz visoko i nisko temperaturnih materijala, preporuka za prilagodbu životnog prostora (doma, radnog mjesta,...) treniranje aktivnosti u zajednici; rukovanje novcem, kupovanje, korištenje javnog prijevoza, uvježbavanje senzomotoričkih aktivnosti upotrebom didaktičkih pomagala, uvježbavanje kognitivnih komponenti (učenja, pamćenja, rješavanja problema, pažnje,...), uvježbavanje interakcije/komunikacije sa društvenom okolinom na prikladan način, primjena neuro-razvojne radne terapije (neurofacilitacijska terapija, senzorička integracija...), razvoj interesa i vještina, uvježbavanje izvršavanja radnih zadataka, pomoć pri planiranju vremena nakon umirovljenja, podučavanje o aktivnostima brige za članove obitelji i bližnje, upućivanje o racionalnom korištenju energije (planiranje, nošenje sa stresom), edukacija o mehanici tijela i ergonomske uputama pri obavljanju aktivnosti svakodnevnog života, edukacija članova obitelji, poticanje aktivnosti koje promiču usvajanje zdravih životnih navika, grupna radna terapija, korištenje tehnika opuštanja, upotreba kreativnih aktivnosti u terapijske svrhe (igra, glazba, drama, biblioterapija, likovnost,...), evaluacija radno terapijske intervencije, koordinacija i timski rad, vođenje dokumentacije, provođenje istraživanja (HURT, 2005).

5. Zaključak

Svaka osoba je pod utjecajem okruženja, kulture, obrazovanja i zajednice/društva u kojem živi i radi.

U trenutku kad zdravlje biva narušeno u bilo kojem aspektu, želje, potrebe i mogućnosti pojedinca bivaju kanalizirane na ograničenja koja bolest nalaže.

Kroz aktivnost kao terapijski medij radni terapeuti djeluju preventivno, kurativno i rehabilitacijski uz naglasak na proces resocijalizacije kao nezaobilaznog dijela u intervenciji.

6. Literatura

- AOTA (2002.). Occupational therapy practice framework: Domain and process. *American Journal of Occupational Therapy*, 56, 609-639
- Creek, J. (2002.). Occupational Therapy and Mental Health, Churchill Livingstone, London
- Kielhofner, G., & Forsyth, K. (2001). Measurement properties of a client self-report for treatment planning and documenting occupational therapy outcomes *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 8, 131-139.
- Missuna, Pollock, & Law (2004). *The perceived efficacy and goal setting system.* , San Antonio, TX: PsychCorp.
- Letts,L., & Law, M. (1994). Personal environment,assessment in occupational therapy. *American journal of Occupational Therapy*,48.608-618. A criticalreview of scales of activities of daily living. In: *Am J Occup Ther.* 1990 Sep;44(9):857.
- HURT. (2005). Hrvatska udruga radnih terapeuta___*Dostupno na:* http://www.hurt.hr/index_files/radna_terapija.htm